

15.04.25

8-А-Б клас

Історія України

Вч. Рзаєва Н.О.

Тема: Пилип Орлик і його Конституція. Ліквідація козацтва на Правобережній Україні.

Мета: охарактеризувати гетьманство П. Орлика та його Конституцію; розповісти про остаточну ліквідацію козацтва на Правобережжі; удосконалювати вміння й навички самостійної роботи; виховувати в учнів навички позитивного розв'язання суперечливих питань, проаналізувати Конституцію та діяльність гетьмана Пилипа Орлика; з'ясувати значення Конституції; поглиблювати уміння працювати у групах, виховувати повагу до історичного минулого.

Актуалізація опорних знань

Експрес опитування

1. Визначте основні положення зовнішньої політики І. Мазепи.
2. Опишіть внутрішньополітичні засоби, які обрав І. Мазепа для зміцнення гетьманської влади.
3. Визначте сутність Коломацьких статей, поясніть, як вони позначилися на автономному статусі Гетьманщини.
4. Визначте, який напрямок внутрішньої політики продовжив І. Мазепа, створивши значкове товариство. Як ця політика позначалася на стані української державності?
5. Поясніть причину конфлікту між І. Мазепою та С. Палієм.
6. Визначте положення московсько-турецького договору 1700 р., які засвідчують антиукраїнську позицію Петра І.

Хмаринка понять: поясніть термін і поняття.

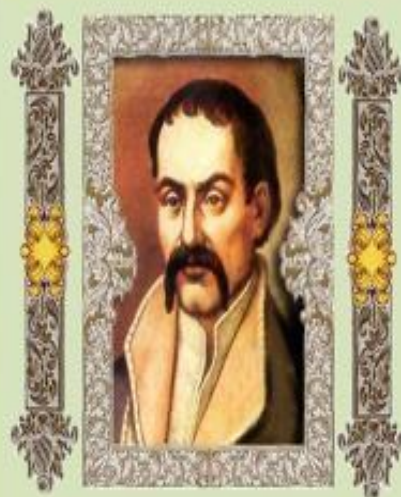
Вивчення нового матеріалу

Пилип Орлик

(11 (21) жовтня 1672 р. – 1742 р.)

Пилип Орлик – український політичний, державний і військовий діяч, Генеральний писар, Гетьман Війська Запорозького у вигнанні (1710-1742), поет, публіцист – народився 11 (21) жовтня 1672 на території нинішньої Білорусі в сім'ї родовитої литовської шляхти чеського походження — Орликів.

Пилип Орлик походив з давнього чеського роду. Його батько загинув у війні з Туреччиною. Навчався Орлик спочатку в єзуїтській колегі у Вільно, а потім у Києво-Могилянській академії, де його вчителем був професор філософії Стефан Яворський. Саме за його рекомендацією молодий Орлик став секретарем канцелярії київського митрополита, а через короткий час був запрошений до гетьманської канцелярії в Батурин.



*Конституція Пилипа Орлика -
перша Українська Конституція*



Києво-Могилянську академію Пилип Орлик закінчив у 1694 році. Навчався відмінно, проявив поетичний талант та талант ораторства, цікавився філософією й літературою, добре володів українською, польською, церковнослов'янською, болгарською, італійською та іншими мовами.

З 1702 (за іншими джерелами — з 1706) року був Генеральним писарем та довіреною особою Івана Мазепи. 1708 року взяв участь у виступі Гетьмана Івана Мазепи проти Петра I.

Пилип Орлик та його Конституція

В квітні 1710 р. під Бендерами відбулася козацька рада, на якій новим гетьманом було обрано найближчого сподвижника І. Мазепи — генерального писаря його уряду **Пилипа Орлика (1672—1742 рр.)**. Він очолив першу українську політичну еміграцію в Західній Європі.

Під час козацької ради було ухвалено складений П. Орликом документ **«Пакти й Конституції законів і вольностей Війська Запорозького»** (пізніше цей документ стали називати Конституція Пилипа Орлика).

Це була угода між старшиною та запорозькими козаками з одного боку та гетьманом — з іншого. Уперше новообраний гетьман укладав зі своїми виборцями офіційну угоду, де чітко зазначалися умови, за яких він отримував владу.

«Пакти й Конституції законів і вольностей Війська Запорозького»

Конституція Пилипа Орлика складалася зі вступу й 16 статей. Цей документ детально визначав права та обов'язки гетьмана, старшини і козаків як представників українського народу.

Проголошувалося створення незалежної української республіки на козацькому звичаї та праві. Тому його вважають першою українською Конституцією



Запишіть

Робота з термінами

Політична еміграція — вимушена зміна місця проживання або переселення зі своєї батьківщини в інші країни з політичних причин.

Деспотизм - свавілля, грубе поводження з людьми, підкорення їх своїй волі.

Коаліція - політичний або військовий союз двох чи більше держав, що за домовленість вирішують певні міжнародні питання

Конституція - основний закон про державний устрій та взаємовідносини громадян і держави.

Робота з першоджерелами

«Пакти і конституції ...» П. Орлика 1710 р

Проголошувався республіканський політичний устрій Української держави, бо усі посади мали бути виборними.

Затверджувались права православної церкви під зверхністю царгородського (константинопольського) патріарха.

Глава держави - гетьман.

Влада гетьмана обмежувалась старшинською радою.

Генеральна рада (складалась з генеральної старшини, полковників, представників від кожного полку та Запорозької Січі) збиралась тричі на рік і здійснювала законодавчу владу разом з гетьманом.

У перервах між засіданнями Генеральної ради питання державного життя вирішували гетьман і генеральна старшина.

Територія Української держави визначена за Зборівським договором 1649 р. Столиця - Київ.

Шведський король визнавався протектором України.

Конституція закріплювала ідею поділу влади на: законодавчу, виконавчу, судову.

Законодавча - Генеральна рада, виконавча - гетьман, генеральна старшина та обрані представники від кожного полку, судова - незалежний Генеральний суд.

Документ визначив основні принципи внутрішньої і зовнішньої політики Української держави, закріпив рішення про соціальне забезпечення злидарів, удів, сиріт.

Робота з текстом підручника: складаємо характеристику Конституції П. Орлика

Хвилинка відпочинку. Гімнастика для очей

https://youtu.be/u_fLRqqJ59E?si=uANSHgRkLIGVwBpf

Похід Пилипа Орлика на Правобережжя

Пилипу Орлику вдалося згуртувати довкола себе вірних козаків. Владу гетьмана визнали й уклали з ним союз Шведське королівство, Кримське ханство, Османська імперія, та претендент на польську корону Станіслав Лещинський. Так було створено широку **антимосковську коаліцію**.

У лютому 1711 р. в Україну вирушило два війська - одне, татарське, направилося на Слобожанщину, друге військо, козацько-татарсько-шляхетське, йшло на Правобережжя під керівництвом П. Орлика.

Невдала облога Білої Церкви, відхід з-під її стін військ хана, поголос про поведінку татар на Слобожанщині спонукало правобережне козацтво відвернутись від Пилипа Орлика й рятувати власну землю від татар. Залишившись без війська, Орлик був змушений повернутися до Бендер.

Ліквідація козацтва на Правобережній Україні

У відповідь на дії П. Орлика Петро I в 1711 р. здійснив «Прутський» похід до Молдови, але там потрапив в оточення й погодився на підписання принизливого для нього **Прутського договору 1711 р. з Туреччиною**, за яким цар зобов'язувався вивести війська з Польщі, Волині, Поділля, Київщини.

Виконуючи умови Прутського договору, цар zarazом видав указ, за яким **всі полковники Правобережжя зі своїми полками були зобов'язані перейти на Лівобережжя**. Протягом 1711—1712 рр. вдруге відбулося примусове переселення людей з правого берега Дніпра на лівий.

З літа 1712 р. українці знову почали заселяти пустки на Правобережжі, вважаючи їх вільною, козацькою землею. Проте Річ Посполита боялася відновлення козацтва, тому її війська одну частину людей знищили, інша частина, рятуючись, перейшла на Лівобережжя, а хтось подався на Олешківську Січ. **1714 р.** правобережне козацтво було ліквідовано.

У червні 1714 р. П. Орлик виїхав із Бендер в Європу, де намагався отримати допомогу в боротьбі проти Росії.

Однак підтримки у правителів європейських держав гетьман не знайшов. Після підписання російсько-шведського **Ніштадтського мирного договору 1721 р.** перебування українських політичних емігрантів у всіх європейських столицях не схвалювалося. До того ж за наказом Петра I непокірного гетьмана намагалися заарештувати.

Три десятиліття Орлик прожив в еміграції, переїжджаючи з країни в країну: *Швеція, Німеччина, Франція, Туреччина.*

У 1722 р. П. Орлик був змушений переїхати на територію *Туреччини*, де й прожив останні 20 років свого життя. Усі його дипломатичні зусилля виявилися марними.

Помер 1742 р. та похований в м. Ясси.

Родовий герб
П.Орлика



29 червня 2011 року у Крістіанстаді (Швеція) відбулося урочисте відкриття пам'ятника та меморіальної дошки українському гетьману Пилипу Орлику. Відкриття було приурочено до 300-ї річниці Конституції Пилипа Орлика.



Відкриття пам'ятника й дошки на будинку, де мешкав у 1716—1719 рр

Узагальнення. Систематизація. Рефлексія.

Бесіда

1. Визначте основні положення зовнішньої політики І. Мазепи.
2. Опишіть внутрішньополітичні засоби, які обрав І. Мазепа для зміцнення гетьманської влади.
3. Визначте сутність Коломацьких статей, поясніть, як вони позначилися на автономному статусі Гетьманщини.

4. Розкажіть про повстання під проводом С. Палія.
5. Розкрийте зміст понять «значкове товариство», «гетьманський регімент».
6. Визначте, який напрямок внутрішньої політики продовжив І. Мазепа, створивши значкове товариство. Як ця політика позначалася на стані української державності?
7. Поясніть причину конфлікту між І. Мазепою та С. Палієм.
8. Визначте положення московсько-турецького договору 1700 р., які засвідчують антиукраїнську позицію Петра І.

Перегляньте відео: <https://youtu.be/WhaQUQt0TYA?si=QBMVoclCMDvtrr76>

Домашнє завдання:

- * Прочитати §24.
- * Скласти історичний портрет Пилипа Орлика.
- * Повторити тему Наслідки Національно-визвольної війни.

Завдання надсилайте на освітню платформу Human, або на ел. адресу
nataliarzaeva5@gmail.com

Бажаю успіху у навчанні!